

LÍMITS I POSSIBILITATS DE LA CORT PENAL INTERNACIONAL

Juan Antonio Yáñez-Barnuevo

Ambaixador. Cap de l'Assessoria Jurídica del Ministeri d'Afers Exteriors

Ponència transcrita, pronunciada en castellà

Vull donar les gràcies a la Fundació Alfons Comín per la invitació a participar en aquest cicle de conferències i vull agrair-los a tots vostès la seva assistència nombrosa a aquest acte. No voldria deixar de recordar la figura d'Alfonso Comín, fa poc parlant amb la Maria Lluïsa recordàvem la seva figura, per a tota una generació d'espanyols va ser realment un exemple d'integritat, de compromís, de coherència. Jo, a més, com a andalús, vull retre homenatge perquè ell ens va posar un mirall al davant, amb els seus llibres *España del Sur*, *Noticia de Andalucía*, que llegíem àvidament. En aquells anys tan difícils va suposar per a molts de nosaltres una presa de consciència dels problemes reals a què ens enfrontàvem a la nostra regió, a la nostra part d'Espanya.

Vull dir que la meva intervenció en el dia d'avui serà a títol personal, parlo per mi mateix, tot i que tampoc puc oblidar la funció que desenvolupo com a assessor jurídic del Ministeri d'Afers Exteriors i com a Ambaixador i cap de la delegació espanyola a les negociacions que han dut a l'establiment de la Cort Penal Internacional (CPI). I això m'obliga des del principi a dir-los quelcom per aclarir les coses, que ningú no pugui cridar-se a engany. El títol d'aquest seminari és "Reflexions després d'una guerra. Com podem aturar l'imperi?", doncs bé, vull deixar ben clar que, per a mi, la Cort Penal Internacional no és pròpiament un instrument per poder aturar l'imperi, no està pensat per això i a més qualsevol intent seria utilitzat pels seus enemics i podria ser fatal. Amb aquesta advertència, voldria fer una exposició en tres parts: primer, on som en aquest moment en la construcció de la CPI?; segon, una anàlisi de com la CPI és vista des d'Estats Units i des d'Europa, la qual cosa està bastant al fil del títol global d'aquest seminari; i tercer, què s'ha d'esperar de la CPI?, perspectives a curt i mitjà termini, i això potser està més en la línia d'aquesta conferència, límits i possibilitats de la CPI. Intentaré fer-ho en un període no massa llarg per després donar temps a les preguntes.

Primer: On estem en la construcció de la CPI? Com vostès saben, s'ha dit i repetit que la CPI és la primera gran institució establerta en aquest nou segle i és sens dubte la primera instància judicial penal en la història amb caràcter permanent general i amb vocació universal. Va encaminada a jutjar crims especialment greus dirigits contra la comunitat internacional sencera, el genocidi, els crims de guerra i els crims contra la humanitat, i d'una forma complementària als sistemes nacionals de justícia penal. És una institució que beu a les fonts d'anteriors tribunals penals internacionals des de Luxemburg, Tòquio després de la Segona Guerra Mundial i després els tribunals que actualment estan operant a l'ex Iugoslàvia, a Ruanda. Però al contrari que aquests tribunals, no neix de dalt cap a baix com un acte d'autoritat de les grans potències vencedores a la Segona Guerra Mundial, com va ser el cas dels tribunals de Luxemburg i Tòquio, o després en els casos de Iugoslàvia i Ruanda, que van ser una decisió del Consell de Seguretat, en tant que instància a la qual la Comunitat Internacional li ha atorgat uns poders excepcionals en defensa de la pau i seguretat internacionals. Al contrari que aquests precedents històrics, la CPI neix mitjançant un procés de baix a dalt, fins i tot organitzacions no governamentals i altres institucions han participat activament i mitjançant un tractat internacional, anomenat Estatut de Roma, que com tot tractat internacional depèn dels parlaments nacionals i en el qual s'ha ratificat i entra en vigor. Doncs bé, és interessant el començament d'aquesta Cort que, sorgida com a fruit de l'impuls i la col·laboració de quelcom relativament nou entre les relacions internacionals, és una aliança entre una sèrie d'estats democràtics compromesos amb els drets humans i el Dret Humanitari. Fonamentalment estats europeus, però també d'Amèrica Llatina o Àfrica, que van formar un grup anomenat de "països afins", actualment anomenats "amics de la Cort". I, d'altra banda, una coalició molt àmplia d'organitzacions no governamentals d'arreu del món que han treballat i segueixen treballant

molt intensament a la base de la societat a molts països per promoure la idea d'aquesta institució, que estan encarregades precisament de defensar els drets humans i les normes humanitàries més elementals. Doncs bé, aquesta aliança que també la troben vostès a la campanya mundial per a l'eliminació de les mines antipersones, pot també traslladar-se a altres esferes de l'acció internacional i encara no sabem on pot portar però pot donar els seus fruits en molts altres camps.

També s'ha de dir que tot aquest moviment al qual estem assistint des de fa deu anys cap aquí, arrel dels conflictes dels Balcans i al centre d'Àfrica, és part d'un moviment més ampli per superar els que fins llavors era la tònica a la major part dels conflictes, és a dir, la de passar una pàgina sense més, d'una cultura que podríem denominar cultura de la impunitat. Es passa a través dels tribunals per a Iugoslàvia, per a Ruanda, també els que s'estan creant o s'han creat recentment per a Sierra Leone, per a Cambotja, per a Timor Oriental. S'està passant d'una etapa encara incipient d'exigència de responsabilitats com a, precisament, condició necessària per poder efectuar la reconciliació i la consolidació de la pau després dels conflictes. La CPI seria la clau de borbolla de tot aquest moviment.

Vull assenyalar, com s'ha dit, que Espanya ha donat un recolzament ferm des d'un començament a tot aquest procés i ha exercit un paper destacat dins de la Unió Europea i juntament amb els països iberoamericans en impulsar aquest procés. Espanya va estar entre els primers països a signar i ratificar l'Estatut i també ha signat l'acord de privilegis i immunitats que garanteix la independència de la Cort. Actualment hi ha dos projectes de llei orgànica al Senat després de ser aprovats per àmplies majories, pràcticament per consens, al Congrés dels Diputats, que són el projecte de llei de cooperació amb la CPI i el projecte de llei de reforma del Codi Penal, que incorpora al nostre Codi Penal els crims de lesa humanitat i amplia el llistat de crims de guerra que ja existia en aquest Codi. Com dic, tot això s'ha produït des del començament amb un consens molt ampli de les forces polítiques parlamentàries i un ampli recolzament a l'opinió pública. I és important que això segueixi sent així.

Doncs bé, l'Estatut de Roma, que va ser adoptat a la conferència diplomàtica convocada per les Nacions Unides per 120 vots a favor, 7 en contra i 21 abstencions, ha entrat en vigor ja a meitats de 2002. Faltava 60 ratificacions i actualment hi ha ja 92 estats part. Amb la qual cosa hi ha pocs tractats internacionals d'aquesta envergadura que hagin reunit aquest recolzament tan ampli tants pocs anys després de la seva elaboració. Vull ressaltar també el fet que aquests 92 estats provenen de tots els continents de la terra, tot i que també és veritat que s'ha d'assenyalar que no d'una manera uniformement repartida, és a dir, aquest recolzament es troba sobretot a Europa, a Àfrica, a Amèrica Llatina, però força menys a Àsia i queden fora pel moment països molt importants com per exemple els EEUU, Xina, Rússia, Japó, Índia i altres als quals ens referirem després.

Els òrgans que componen la CPI, és a dir, l'Assemblea d'Estats part, els magistrats, els fiscals, el secretari, s'han anat establint durant l'any transcorregut des de l'entrada en vigor de l'Estatut i la institució ja es troba plenament instituïda i funcionant a la seva seu de L'Haia. Val la pena ressaltar que entre els 18 magistrats que han estat triats per l'Assemblea per una majoria de dos terços hi ha homes i dones, hi ha persones de tots els continents, hi ha juristes tant especialistes en Dret Penal com en Dret Internacional, sobretot en dret humans i Dret Humanitari i també persones que provenen de la tradició jurídica anomenada continental, de la qual forma part Espanya, que provenen en última instància del Dret romà. Amb tot això pot dir-se que la CPI és àmpliament representativa i per tant capaç de proveir justícia en nom del conjunt de la comunitat internacional. Vull destacar això perquè hi ha, com no, persones o grups o països interessats en intentar menyscabar l'autoritat i la legitimitat de la Cort. És important subratllar aquest fet.

També s'ha de dir que s'han aprovat pràcticament tots els instruments complementaris de l'Estatut que permeten la Cort realitzar la seva tasca amb independència i eficàcia. Em refereixo a les regles de procediment i prova o als elements dels crims, és a dir, a la tipificació més detallada de totes les figures penals que estan incloses a l'Estatut. L'acord de privilegis i immunitats de la Cort, la reglamentació financera personal, el pressupost, un fons per a les víctimes, etc. I molt aviat es completaran les regles que encara falten que són fonamentals: el

reglament intern i l'acord de seu amb els Països Baixos, l'acord de relació amb les Nacions Unides i el règim de l'advocacia i representació legal.

Quines tasques pendents hi ha en aquest moment, a part d'aquestes a les quals m'acabo de referir? S'ha de completar la instal·lació material a L'Haia i la contractació de personal tècnic necessari, aconseguir un nombre major i més ampli d'adhesió d'estats a l'Estatut, després tornaré sobre això. Fomentar la legislació nacional necessària per a l'aplicació de l'Estatut, això és fonamental. Desenvolupar una xarxa d'acords de cooperació amb estats i organismes internacionals que estiguin en condicions de recolzar la CPI perquè pugui realitzar eficaçment les seves funcions.

Acabo aquesta part inicial amb la referència al primer informe del fiscal. El fiscal és un fiscal argentí, Luis Moreno Ocampo, que es va distingir en els judicis contra els components de les Junes Militars que van dirigir la dictadura militar argentina als darrers anys 70 i començaments dels 80. El fiscal Moreno en arribar a L'Haia i prendre possessió, el primer que va fer va ser examinar totes les comunicacions que havia rebut la fiscalia el primer any de l'entrada en vigor de l'Estatut, comunicacions que van des de cartes individuals de víctimes de diferents abusos fins a "dossiers" complets presentats per grans organitzacions internacionals de drets humans, Amnistia Internacional, etc. I ell amb un propòsit de transparència i de claredat va fer públic un informe provisional, que a més està a Internet i tots vostès el poden llegir, en el qual, resumint, explicava el que havien fet amb aproximadament 600 comunicacions que havien rebut a la fiscalia. Va haver de constatar que malauradament la majoria d'aquestes comunicacions, per unes raons o altres no eren matèries de les quals pogués ocupar-se'n la Cort. Per què? Perquè en alguns casos eren anteriors a l'entrada en vigor de l'Estatut i la Cort no tindrà efectes retroactius, només podrà conèixer fets a partir de juliol de 2002. En altres casos es tractava de fets que no podien ser caracteritzats com a crims, com a genocidis o crims de guerra. Pot haver un altre tipus d'abusos o de violacions dels drets humans que no hagin adquirit la gravetat suficient com per ser qualificats d'aquests greus crims internacionals, o bé que hagin estat comesos al territori o per nacionals d'un estat no part de l'Estatut. És a dir, la competència de la Cort, en principi, es refereix només a fets que hagin estat comesos al territori d'un estat part, o que puguin ser imputats a nacionals d'un estat part.

En altres casos, es tracta de fets dels quals pot ser competència un tribunal nacional d'un estat part, d'un tribunal que està plenament capacitat per poder assumir els esdeveniments d'aquests fets i per tant, d'acord amb l'Estatut, la Cort ha de ser respectuosa amb aquests sistemes nacionals de justícia penal, sempre que sigui competent i a més sigui justa, imparcial i tiri l'assumpte endavant d'una forma genuïna i no amb l'ànim de tirar-lo per terra, o al contrari acarnissar-se amb aquesta persona per ser enemiga de l'estat. És a dir, la Cort, en principi, haurà de respectar la competència nacional que sigui correctament exercida i només entrarà en aquells casos en què els sistemes nacionals no estiguin en condicions d'actuar o no tinguin una voluntat real d'actuar degudament.

Després de tot aquest examen, el fiscal Moreno va anunciar públicament que el primer assumpte en què es concentraria era l'assumpte referent a la República Democràtica del Congo, que com vostès saben hi ha una guerra civil que dura diversos anys, també amb participació d'alguns dels països veïns i es va fixar més particularment en una regió al nord-est del Congo, la regió d'Ituri. Per què? Perquè és on s'han produït els fets més greus posteriors a l'1 de juliol de 2002. En principi la Cort seria competent per raó del lloc i per raó de temps, per raó de la matèria també i a més és una zona la qual el propi govern del Congo ha declarat públicament que no controla i que els seus tribunals són incapaços de conèixer els fets que estan succeint. Per tant, el fiscal ha fixat el focus de la seva atenció sobre aquesta zona i ja ha dirigit comunicació a tots els estats interessats perquè proporcionin informació, documentació, testimonis, etc., que li puguin servir per donar els passos necessaris per una investigació d'acord amb l'Estatut.

Després d'aquesta panoràmica de la situació de com està en aquest moment el desenvolupament de la Cort, m'estendré ara en la CPI vista des dels EEUU i des d'Europa. Quan s'examina aquest tema de l'Estatut i de la Cort des dels dos costats de l'Atlàntic, un està temptat de dir que aquestes dues perspectives tan diferents, gairebé oposades, són la perfecta il·lustració d'aquest llibre que ha tingut molta difusió, el llibre de Robert Kagan, són les visions

tan diferents des d'Amèrica, des dels EEUU o des d'Europa sobre el nou ordre internacional o el nou desordre internacional, com vostès ho vulguin dir. Ell sosté que als Estats Units persisteix una òptica de l'home llop per a l'home, la nació és llop per a una altra nació, és una competició sense cap mena d'escrúpols ni de preocupacions morals. I al contrari, a Europa preval seguir en una perspectiva kantiana, com vostès saben Kant va ser dels primers que va fer tots els assajos sobre la *Pau Perpètua* i sobre com entre els homes, entre els pobles i sobre les nacions podria construir-se un sistema pacífic i ordenat sobre la base del diàleg, del comerç, de la cooperació.

Quina és la posició d'EEUU respecte de la Cort? El primer que s'ha de dir és que ha estat una línia fluctuant respecte la justícia penal internacional en general. S'ha de recordar que Estats Units va ser el principal impulsor dels tribunals de Luxemburg i de Tòquio, sense Estats Units probablement aquells tribunals no s'haguessin establert, no haguessin actuat com ho van fer i van crear una doctrina i un precedent molt important pel futur. I el mateix dic respecte els tribunals per a l'ex Iugoslàvia i Ruanda, si bé és veritat que va ser Europa també la que va impulsar molts d'aquells tribunals. Jo ho vaig viure en el Consell de Seguretat, però també és cert que EEUU sobretot a l'administració Clinton i la senyora Madelein Allbright, que llavors era Ambaixadora a Nacions Unides i després va ser Secretària d'Estat, era una fervent impulsora de la justícia penal internacional, potser perquè ella mateixa havia patit les conseqüències d'aquesta gran violació dels drets humans a la seva Txecoslovàquia natal, primer a l'època nazi, després a l'època de la dictadura comunista. Doncs bé, quan es comença a debatre sobre la CPI permanent i general, EEUU sota l'administració Clinton va recolzar la idea però està interessada en una Cort que estigui allà però que estigui molt estretament dirigida des del Consell de Seguretat on EEUU té dret de vet i, per tant, no li convenç, no li acaba d'agradar l'Estatut tal com queda a Roma. Per tant EEUU vota en contra de l'Estatut de Roma, igual que la Xina, per cert. En canvi, malgrat això, la pròpia administració Clinton s'ho pensa de nou i a l'últim minut possible, el 31 de desembre de 2000, EEUU signa l'Estatut tot i que advertint el president Clinton, alhora, que no es proposa enviar l'Estatut al Senat, perquè sabia perfectament que no el ratificaria i, a més, per aquell moment ja s'havia triat un nou president, el president Bush, i a Clinton li faltaven tres setmanes de presidència.

Doncs bé, entra la nova administració i hi ha clarament un canvi de política en això i a moltes altres coses. Durant un temps hi ha, en el que es denomina a Estats Units, una revisió de la política sobre aquesta qüestió però sense manifestar-se en un sentit o altre, almenys d'una forma clara i oberta. Però aquest mode de reserva va passant clarament a una actitud d'oposició que s'ha accentuat a partir dels atemptats de l'11 de setembre de 2001 a Nova York. I clarament, en aquest moment, el principal oponent de la Cort és l'àmbit d'EEUU i un sector molt important al Congrés dels EEUU. Quines són les mesures que s'han adoptat quan va acabar aquest govern Clinton a la primavera de 2002? Entre el Govern i el Congrés d'EEUU han adoptat una sèrie de mesures que els hi resumiré. En primer lloc, l'abandament de les negociacions sobre la Cort, fins aquell moment EEUU havia participat en aquestes negociacions, amb major o menor activitat, però hi participava. Des d'aquest moment EEUU ha deixat la cadira buida. En segon lloc, s'ha oposat activament a qualsevol cosa que pugui suposar un recolzament financer per part de Nacions Unides a la Cort. És a dir, EEUU no vol que indirectament, a través de les contribucions obligatòries a les Nacions Unides, pugui arribar-li alguna mena de sosteniment a la Cort. En tercer lloc, l'anunci formal al qual hi té dret, vull subratllar-lo, l'anunci formal de la seva intenció de no ratificar l'Estatut i deixar sense efecte la signatura posada per l'anterior administració, a això se l'ha anomenat per part d'algunes ONG la "designatura" de l'Estatut. No és exactament així, perquè una signatura posada en un tractat internacional no es pot esborrar, no es pot revocar, no es pot retirar. Però de fet, pel que fa els seus efectes, ve a ser pràcticament el mateix. En quart lloc, i això és potser el més greu, és l'aprovació de la llei anomenada ASPA, la llei anomenada de protecció dels membres de les forces armades nord-americanes, llei que prohibeix en principi tota cooperació de qualsevol òrgan d'Estats Units amb la Cort i entre altres coses amenaça també amb mesures els països que ratifiquin l'Estatut sense eximir al mateix temps els nacionals d'EEUU mitjançant acords bilaterals. Com a conseqüència d'això, immediatament després EEUU va llançar una campanya mundial per obtenir la signatura d'acords bilaterals de no lliurament de persones d'EEUU a la CPI. Ja s'han signat uns 60 acords d'aquesta mena. També la promoció d'una resolució del Consell de Seguretat amb la finalitat d'eximir de la jurisdicció de la CPI els membres d'operacions de pau de Nacions Unides que vinguin d'estats no parts de l'Estatut, és a dir,

no només nord-americans, també poden ser nacionals indis, nacionals paquistanesos, per citar alguns estats que proporcionen tropes a Nacions Unides. D'altra banda, l'adopció de mesures de suspensió de l'assistència militar (això va ser adoptat el juliol d'aquest any 2003), mesures de suspensió de l'assistència militar a uns 30 països que no havien accedit als desitjos d'EEUU de subscriure un acord bilateral de no lliurament. Com vostès veuran, tota una panòpia de mesures hostils a la CPI, almenys pel que es refereix a la seva relació amb EEUU. Les raons esgrimides per EEUU o per l'administració nord-americana són diverses, d'una banda es diu que la societat internacional no té encara uns valors comuns o un grau de solidaritat suficient per poder aplicar una justícia penal internacional d'abast universal. Així mateix, es diu que és preferible que cada societat que surt d'un conflicte resolgui aquestes qüestions com ho cregui més apropiat, incloent la utilització de la justícia penal nacional, les Comissions de la Veritat o, perquè no, segons els EEUU, les amnisties, en cas necessari. Que es puguin crear també, diu EEUU, tribunals internacionals mixtes per part del Consell de Seguretat, com va ser el cas de Iugoslàvia o de Ruanda. O amb el recolzament de Consell, com en els casos de Timor, Sierra Leone i Cambotja. I també es diu, finalment, que la Cort i particularment el fiscal, precisament per ser òrgans tan independents, consideren que no responen davant de ningú i per tant des del seu punt de vista no serien "democràtics".

De moment, els EEUU, al·legant que, en no haver subscrit l'Estatut, els seus ciutadans no haurien d'estar sotmesos a la jurisdicció de la CPI, està intentant crear el que jo anomenaria un tallafocs que impedeixi que la CPI pugui conèixer de qualsevol situació que afecti els EEUU i sobretot que no arribin a ser transferides a la CPI persones que siguin nacionals d'EEUU o estiguin vinculades a EEUU i puguin ser reclamades per la Cort.

Com vaig dir anteriorment, s'han suspès uns seixanta acords bilaterals d'aquesta mena, tot i que no està del tot clar quants d'ells han entrat efectivament en vigor. Anant encara més enllà d'això que anomeno tallafocs, l'actual administració nord-americana o importants sectors dins d'ella i també del Congrés impugnen la pròpia raó de ser de la CPI i posen en qüestió la seva necessitat, la seva legitimitat i la seva eficàcia. Aquests sectors veuen en la CPI una instància independent, no controlable, amb una potencial capacitat per exercir una funció que jo denominaria legitimació o deslegitimació en el context i en la comunitat internacional que consideren incompatible amb el paper d'EEUU com a suprema potència mundial. És a dir, sota aquest aspecte, per a aquests sectors, tot això estaria relacionat amb una actitud més àmplia de rebuig a nombroses institucions o comerços o regles internacionals. M'estic referint, ja saben vostès, al protocol de Kyoto per combatre el canvi climàtic, o al rebuig al tractat de prohibició global de proves nuclears o al rebuig del nou protocol pel control dels armaments biològics, etc. Tot això hi ha qui ho anomena dins dels EEUU la teoria de "l'excepcionalisme nord-americà", és a dir, que la posició única d'EEUU al món de les relacions internacionals fa que també hagi d'aspirar a unes regles específiques i úniques per a EEUU. Vull assenyalar una cosa, que aquestes actituds, aquestes tendències, tampoc s'ha de considerar que siguin unànimes als EEUU, tot i que aquesta tendència és ara mateix la dominant amb l'actual administració. Jo voldria subratllar que hi ha posicions favorables a la CPI per part d'alguns líders polítics, tot i que minoritaris en aquest moment, importants mitjans de comunicació, per exemple el *New York Times*, destacades associacions, per no parlar de nombroses organitzacions no governamentals a favor dels drets humans, del Dret Humanitari, també mitjans acadèmics. És interessant l'estudi que va publicar molt equilibrat l'Acadèmia Americana de Lletres i Ciències. Fins i tot se senten algunes veus del *establishment* diguem republicà o conservador, per exemple voldria citar la posició de Georges Soros, o també un ex Ambaixador nord-americà de l'administració Bush pare, l'Ambaixador Prestovich, que acaba de publicar un llibre molt interessant que es titula *Nació que va per lliure* i això va dirigit al seu propi país, en què denuncia aquestes tendències unilateralistes i excepcionalistes. Fins i tot, un ex militar retirat, per exemple, el General Nash ha escrit articles valorant el paper que pot jugar la CPI a la societat internacional en el futur.

Passem ara a la posició de la Unió Europea. La Unió Europea (UE) parteix d'una visió completament diferent, per la nostra història, per la nostra posició al món, potser per les experiències tan dures que els europeus hem tingut al llarg del segle XX, potser també per la nostra experiència en construir una integració europea a base de regles i d'institucions, amb dificultats, però sempre mitjançant el diàleg i el consens i la negociació, la votació també quan cal, sempre superant idees que considerem periclitades de la sobirania en el sentit més

tradicional i més estret. Per totes aquestes raons, Europa creu, postula, promou una organització del món que estigui basada en regles i institucions entorn al sistema de les Nacions Unides i també de la CPI. De fet, la UE és el principal motor i suport de la CPI, juntament amb altres països. Podria fer-se una Cort únicament europea, naturalment amb altres països també, voldria assenyalar entre ells Canadà, Austràlia, Sud-àfrica, Nigèria, Senegal, Argentina, Brasil o Corea, per citar-ne uns de diversos continents que han estat molt actius en aquest procés. Sens dubte, els quinze membres de la UE han ratificat l'Estatut i potser, cosa que no se sàpiga gaire, entre els quinze membres de la UE assumeixen més del 75% del pressupost de la Cort. La UE va adoptar ja el 2001, és a dir, abans d'entrar en vigor l'Estatut, una posició comuna, amb majúscules, és a dir, un document formal aprovat pel Consell de Ministres de la Unió Europea en recolzament de la CPI, amb una sèrie de mesures específiques. Posició comuna que ha estat després actualitzada i ampliada, el 2002 i 2003 i a la qual ha aconseguit que se sumessin tots els països adherits i associats a la UE, amb una única excepció que no els sorprendrà, Turquia. En desenvolupament d'aquesta posició comuna, sota la presidència espanyola a la primera meitat de 2002, es va aprovar també un pla d'acció encara més detallat, amb una sèrie d'activitats en diversos camps, que ara està sent revisat i actualitzat. I vull també ressaltar que totes les institucions de la UE han participat en aquest procés, és a dir, el Parlament Europeu ha aprovat tota una sèrie de resolucions a favor de la Cort. El Consell és el que ha fet tot aquest pla comú, pla d'acció, i també la Comissió finança una sèrie d'activitats per part d'ONG i també d'institucions nacionals en formació d'especialistes en totes aquestes matèries. La UE i els estats membres promouen constantment i de diverses maneres la ratificació i l'adhesió de l'Estatut per part d'altres països i també la seva efectiva aplicació mitjançant la legislació interna per part de tercers països, però sobretot d'aquells que estan lligats a la UE mitjançant acords d'associació o de cooperació. I també, la UE, a part de finançar a ONG i realitzar activitats a favor de la Cort arreu del món, també ha estat clau per facilitar la ràpida posada en funcionament dels òrgans de la Cort a L'Haia. La UE ha deixat clars als EEUU que no comparteix les seves crítiques a l'Estatut ni les seves pors respecte de la Cort. Repetidament ha intentat que l'actual administració modifiqui o almenys moderi la seva actitud hostil respecte la CPI, però s'ha de dir, sense aconseguir-ho fins ara o només molt parcialment. La UE ha ofert en més d'una ocasió als EEUU desenvolupar un diàleg global entre ambdós socis transatlàntics respecte la CPI, però els EEUU clarament prefereixen parlar amb cadascun dels socis separatament i el que més s'ha aconseguit és un llenguatge diplomàtic del reconeixement del desacord. Pel que fa als acords bilaterals proposats pels EEUU, la UE ha deixat també clara la seva posició des del 30 de setembre de 2002, en què el Consell de Ministres va aprovar unes conclusions, les directrius detallades sobre aquesta matèria. Aquests acords conforme a la UE només serien possibles si es respecten el termes de l'Estatut conforme a uns estrictes requisits que tinguin en compte l'objecte i fi que es persegueix amb la constitució de la Cort, és a dir, no reciprocitat, no impunitat, un àmbit personal estrictament determinat, una durada limitada en el temps, una ratificació per part dels Parlaments nacionals. Fins ara cap país membre de la UE o en vies d'adhesió a la UE ha firmat un acord bilateral amb EEUU. I a més, la UE fa gestions amb països tercers per donar-los a conèixer i fer veure l'interès amb el qual la UE veu que es respecten aquests criteris que s'han definit per part de la UE. En suma, la UE respecte d'EEUU és un subjecte, un actor independent en les relacions internacionals, és capaç de dir sí, fins i tot, quan EEUU diu no a un projecte determinat com aquest. En altres casos la UE haurà de ser capaç de dir no quan EEUU impulsi quelcom. Però en aquest cas l'important és que Europa hagi estat capaç fins ara de dir sí fins i tot quan EEUU diu no.

Finalment, perspectives a curt o mitjà termini. La CPI, com deia al principi, està constituïda i funcionant, fa falta dotar-la de tots els mitjans necessaris per la seva definitiva actuació en casos concrets, amb el recolzament actiu dels estats part, fins i tot, perquè no, d'altres estats que voluntàriament estiguin disposats a col·laborar-hi. No oblidin vostès que això és una Cort que no disposarà d'una policia judicial, que no disposarà de presó pròpia, en resum, que necessitarà per a totes aquestes coses el recolzament que puguin prestar els sistemes penals nacionals i els governs dels estats mitjançant la legislació que s'aprovi a cada estat i els acords que s'estableixin a la Cort. És precís seguir esforçant-se perquè l'Estatut sigui ratificat pel nombre més ampli possible d'estats, perquè es fonamental aconseguir la màxima universalitat possible, primer perquè incrementaria l'àmbit jurisdiccional de la Cort, -recordin el que els hi deia que només és competent en aquells fets que hagin tingut lloc al territori d'un estat part o que siguin imputables a nacionals d'un estat part-, el grau de la seva eficàcia, perquè seran

aquests estats que estaran a disposició per col·laborar amb la Cort i finalment per una raó fonamental, en última instància és el grau de representativitat i per tant de legitimitat i d'autoritat de la Cort, cara al conjunt de la comunitat internacional. Per això mateix, és necessari aconseguir un major nombre d'adhesions de certes àrees que encara estan només parcialment representades dins dels estats part. Em refereixo sobre tot a l'Àsia Oriental i Meridional o als països àrabs islàmics i a la Comunitat d'Estats Independents, és a dir, als països sorgits de l'antiga URSS. I s'ha de parar una especial atenció als països més poblats i influents en aquestes àrees, estic pensant especialment en la Xina, Rússia, el Japó, l'Índia, Indonèsia, també Ucraïna, Egipte, Turquia. Com deia, els EEUU segueixen amb els seus esforços en aquest sentit amb l'objectiu d'arribar el més aviat possible a la meitat de la comunitat internacional d'estats. Estem actualment en 92, estem molt a prop d'aquesta meitat, que estarà situada prop dels 95-100 estats, per després superar el nombre dels estats, el nombre de països que van votar l'Estatut de Roma, recordin vostès 120 i cosa que seria assolible a mig termini. El nombre de països que han signat l'estatut, que han arribat a ser 139, això no s'assolirà a mig temps, per a mig termini haurà de ser assolible. Després hi ha el problema d'EEUU, el primer que hem d'aconseguir per part nostra és que EEUU deixi actuar la Cort, que deixi que la Cort pugui demostrar que és una institució imparcial, independent, no política, solvent i capaç de dictar en les millors condicions possibles. Després seria desitjable que EEUU cooperés amb la Cort en determinats casos concrets, no es comprometrà amb tots els casos però si pot i ho permet la llei ASPA, actuar en determinats casos. I, òbviament, s'haurà d'encoratjar les forces que a EEUU estan a favor de la Cort perquè algun dia EEUU pugui unir-se també a la majoria de la comunitat internacional. No s'ha de perdre l'esperança. Miri, jo sempre cito el cas de la convenció contra el genocidi. La convenció contra el genocidi es va adoptar per les Nacions Unides el 1948, al mateix temps, per cert, que la Declaració dels Drets Humans. Doncs bé, va entrar en vigor la convenció després d'uns quants anys, però EEUU va romandre al marge i només el va ratificar 40 anys després, el 1988, i va ser amb l'administració Reagan. Per tant, mai no es pot perdre l'esperança i esperem que no hagin de passar 40 anys perquè ratifiqui l'Estatut de Roma.

El disseny actual de la fiscalia, les sales i la secretaria, permet pensar que, durant una primera fase de la CPI, fins el 2009 o 2010, la Cort estarà en condicions d'ocupar-se d'un màxim de tres situacions al mateix temps, és a dir, que només pot ocupar-se de tres situacions alhora. Una situació és, perquè es facin una idea, el tribunal de Iugoslàvia, o el tribunal de Ruanda, o el de Timor o el de Cambotja. Cadascun d'aquests països és una situació a efecte de l'Estatut. Després, dins d'aquesta situació, d'aquest conflicte que hi ha hagut en aquesta zona al llarg de cert període, pot haver-hi diversos casos de matances o persecucions, el que sigui, a diferents regions d'aquest país, o a diferents moments del conflicte. I després, dins de cada un d'aquests casos pot haver-hi també una pluralitat de persones investigades o acusades, la qual cosa al final succeeix al tribunal de Ruanda o de Iugoslàvia, pot haver-hi 100 o 200 persones que estiguin imputades fins i tot en diferents processaments. Tal com està ara dissenyada la Cort, - tinguin en compte que s'està posant en marxa tot un sistema nou de justícia penal, tot això no s'improvisa-, si es vol fer bé només podrà ocupar-se, durant aquesta fase inicial, d'un màxim de tres situacions al mateix temps. Ja n'hi ha una que sembla que serà la primera de la qual s'ocuparà, la de la República Democràtica del Congo, més concretament de la regió d'Ituri. És previsible pensar que després, en un any o dos, podrà també ocupar-se d'una altra cas més, potser en una altre continent, perquè no sembli que estem només posant el focus a l'Àfrica. I després un altre més uns anys després. Haurà de tenir uns anys de rodatge i s'haurà de deixar la Cort que faci coses, la justícia no només s'ha de fer, s'ha de fer bé, amb garantia per a les persones investigades i acusades i també respectant els drets de les víctimes que, per cert, les víctimes estan contemplades a l'Estatut com no ho estaven a tots els tribunals penals internacionals anteriors. Si la Cort només pot ocupar-se de tres situacions alhora, de moment, en els propers anys, també es focalitzarà en les principals responsabilitats, en els fets més greus i en els responsables més alts. Què es fa amb la resta? Hi haurà uns altres responsables, altres fets que hauran de ser perseguits i investigats. Per això, precisament, serà necessari que s'ocupin els Estats, l'estat territorial o els estats de la nacionalitat dels autors o els estats de la nacionalitat de les víctimes, o els estats que poden tenir competència per una o altra raó. És a dir, al mateix temps que s'està construint la CPI s'està construint tota una xarxa, tot un sistema de recolzament. Però també, que mitjançant les legislacions nacionals, els Estats nacionals estiguin en condicions de respondre més efectivament a aquestes situacions. Els dono un exemple, ara el tribunal per a l'ex Iugoslàvia està també començant a promoure amb

ajuda de Nacions Unides, de la UE, del Consell d'Europa, de l'OCDE, a una país com Bòsnia, a mesura que es reorganitza i restableix el seu sistema nacional, també està en condicions d'ocupar-se de molts d'aquests casos que estan encara pendents de ser investigats i de ser tractats adequadament. Per si sola, probablement, Bòsnia no podria fer-ho, amb recolzament i ajut internacional, poc a poc, sí estarà en condicions de fer-ho.

Tot això és el que es farà o el que s'està intentant fer per a altres continents, per altres zones, és a dir, la posada en pràctica de l'Estatut està servint perquè els estats posin al dia les seves legislacions, com ho està fent Espanya també, com ho estan fent molts països a Europa, Àfrica i Amèrica Llatina, estar en condicions d'atendre ells l'exigència de responsabilitats penals. En definitiva, del que es tracta és de tancar escletxes a la impunitat per fets molt greus, que poden ser oblidats sense més i atendre la necessitat d'aquestes víctimes que necessiten que es faci justícia, precisament, per poder passar pàgina, per poder obrir una etapa nova de reconciliació nacional i de consolidar la pau en última instància.

I aquesta és la meva darrera reflexió, que no hi ha dubte que a la justícia, concretament a la justícia penal, no se li pot demanar que doni el que no està en condicions de donar, se li pot exigir que dicti justícia, que castigui els culpables, que també decideixi mesures de reparació a les víctimes, però no se li pot demanar que resolgui tots els problemes derivats d'un conflicte o d'uns conflictes que poden haver durat anys, en un país o una zona del món. Es requereixen també moltes altres mesures per part de la comunitat internacional, mesures d'una altra naturalesa, mesures que atenguin les causes dels conflictes o a certs efectes dels conflictes que són generadors dels conflictes i dels crims internacionals. Mesures que van des de la diplomàcia preventiva, operacions complexes de restabliment de la pau, d'assistència humanitària, reconstrucció de països devastats, anant al fons de les situacions d'injustícia que hi ha a l'arrel de tant conflicte.

Però tot això va molt més enllà del tema de la meva conferència d'avui i ho deixaré a un altre conferenciant.